

Kommisjon for gransking av fornorsking og urett begått mot det kvenske og samiske folk i Norge

Innspill fra Norske Kveners Forbund – Ruijan Kveeniliitto

Figur 1: Kvener og samer i sine nasjonaldrakter. De tomme ansiktene symboliserer fornorskingens effekter på mennesket, hva politikken har tatt fra menneskene fra nord og tap av trygghet og kulturell tilhørighet.

*«Tar man morsmålet fra et folk, så tar man også selvtilliten, kreativiteten
og identiteten fra det, til syvende og sist livsnerven»*

- Georg Sauerwein, tysk språkvitenskapsmann og humanist (1831-1904)

20. juni 2017 ble følgende vedtak (Vedtak 1033) fattet i Stortinget: «Stortinget ber presidentskapet utarbeide forslag til mandat for kommisjonen, dens navn og sammensetning.»

Presidentskapets første utkast til forslag (sendt ut 23. mars 2017) er i store trekk et godt utkast. I det som følger er innspill fra Norske Kveners Forbund – Ruijan Kveeniliitto til Stortingets presidentskap og til videre behandling av saken. Innspillet er basert på skriftlige innspill fra lokallagene i organisasjonen, åpne møter i et større utvalg bygder og byer med kvenske miljøer i Finnmark, Troms og i Oslo, enkeltinnspill og på behandling og diskusjon på Landsmøtet i april 2018, som er organisasjonens høyeste organ. Det er mye i vårt innspill som er sammenfallende med Presidentskapets utkast, men på noen områder har vi flere og/eller mer utfyllende momenter som vi ber Presidentskapet ta med i videre i arbeidet mot et nytt utkast. På noen områder har vi en annen oppfatning og syn på hva som er best for en god prosess og et godt resultat for kommisjonens arbeid, og dermed anbefalinger som avviker fra det som er i Presidentskapets utkast som nå er på høring. Vi vil også understreke muligheten for, og ha et forbehold om, at vi vil kunne komme med ytterligere innspill fremover.

«Det er avgjørende at en slik kommisjon har faglig tyngde, som også er anerkjent av Sametinget og av Norske Kveners Forbund, og at den får den tid og de ressurser som er nødvendig for å gjøre et fullgodt arbeid.»

Fra Konstitusjons- og kontrollkomiteens innstilling til Stortinget 20. juni 2017 (Innst. 493 S (2016-2017))

Navn på kommisjonen

Det har vært løftet frem flere forslag til navn på kommisjonen. Kontroll- og konstitusjonskomiteén fremmet «rettferdighetskommisjon» i behandlingen av saken i stortinget 20. juni 2017. Rettferdighetskommisjon er trolig ikke dekkende, rettferdighet kan ikke oppnås for den urettferdighet som er begått. «Undersøkelses- og granskingskommisjon» har også vært foreslått. Forslag om at man skal velge et helt annet navn, noe som er mer poetisk og gir større gjenklang i følelsene og at man bør ha en prosess rundt dette har også vært foreslått på ett av de åpne møtene. Begrepet «fornorskningsskommisjon» har vært løftet frem, og det støttes av flere. Men vår erfaring er at det stort sett ikke er godt mottatt da det gir andre assosiasjoner til hva kommisjonen skal bidra til.

«Sannhetskommisjonen» har blitt etablert som en arbeidstittel for kommisjonen og har allerede begynt å befeste seg som navn. Videre, basert på de innspillene NKF – RK har fått fra det kvenske folket er det «sannhetskommisjon» som får bredest støtte. Dette kan bl.a.

også begrunnes med at kvenenes historie i forbindelse med denne epoken er ganske ukjent, all den tid det ikke har vært forsket noe særlig på dette. Etter diskusjon på landsmøtet i NKF-RK er imidlertid konklusjonen at sannhetskommisjon trolig ikke er et dekkende nok navn, ikke minst i arbeidet med å utarbeide og foreslå ulike tiltak og forsoningsprosessen særlig i etterkant av kommisjonens arbeid. «Kvener, samer, og den norske stats forsoningskommisjon» har også vært foreslått. NKF – RK anbefaler derfor «Sannhets- og forsoningskommisjon» som kort navn på kommisjonen, og med en forklarende lengre tittel: «Sannhets- og forsoningskommisjon for gransking av fornorsking og urett begått mot det kvenske og samiske folk i Norge». «Sannhets- og forsoningskommisjon» er også navnet som har blitt brukt i andre land, bl.a. i Sør-Afrika og Canada.

Sammensetning

Kommisjonen bør være en fagkommisjon som er sammensatt av fagfolk med høy kompetanse innen de nødvendige saksområdene. Kompetanseområder/fagområder som bør være representert er bl.a. jus, historie, sosialantropologi, kompetanse på eiendomsforhold og eiendomshistorie, næringsutvikling, kulturkunnskap, kunnskap om språklig revitalisering, sosiale virkninger, helse, bl.a. psykisk helse, m.m. Se en mer utfyllende liste under Saksområder. For de fleste av punktene er det nødvendig med personer som har kompetanse spesifikt om henholdsvis kvenske og samiske forhold. Men også mer generell/generaliserbar kunnskap er viktig. Medlemmene i kommisjonen må velges først og fremst ut fra sin faglige bakgrunn. Et tilstrekkelig antall medlemmer er nok nødvendig for at kommisjonen skal ha den nødvendige sammensetningen, som igjen vil ha noe å si for tillit i den kvenske befolkningen. *Tillit* hos de berørte folkene, kvener og samer, er en avgjørende rettesnor for sammensetning og for et vellykket arbeid for kommisjonen. Selv om det legges opp til at kommisjonen skal forholde seg til en referansegruppe, er det viktig at også kommisjonen selv er bredt sammensatt.

Kommisjonenes leder: En uhildet og nøytral leder, har vært trukket frem av mange mennesker under de åpne møtene NKF har gjennomført i forbindelse med saken. NKF-RK vil foreslå at leder for kommisjonen har bred internasjonal erfaring, og gjerne rekrutteres internasjonalt, med kunnskap om og erfaring med liknende prosesser med langvarig undertrykking av minoriteter som assimilering f.eks. i andre land. Dermed, at denne kan lede kommisjonens arbeid gjennom å så langt det er mulig å være upåvirket av situasjonen i Norge tidligere og i dag og med stor grad av nøytralitet.

Begrepet *ekspertkommisjon* har vært brukt tidlige i forslag til sammensetning, men NKF - RK foreslår at begrepet *fagkommisjon* brukes. Se begrunnelse i neste delkapittel.

Sametinget og de kvenske organisasjonene må være med i prosessen med utvelgelse av medlemmer til denne gruppen.

Referansegruppe

Det er et spørsmål om hvordan folkene skal sikres representasjon i arbeidet. Representasjon i selve kommisjonen er en mulighet, men det er argumenter mot dette: Dette vil være et lite antall, 1-2 personer fra hvert folk, og vi vet fra andre prosesser at det kan være vanskelig å være disse få, eller den ene, som skal representere folket. Men viktigheten med representasjon i/opp mot komiteen fremheves av kvener over hele landet.

NKF – RK vil anbefale at kommisjonen arbeider tett med en referansegruppe, som parallelt representerer de to folkene: kvener og samer. Denne gruppen vil sikre forankringen i de to folkene og styrke kommisjonenes arbeid. Medlemmene i referansegruppen representerer seg selv, ikke organisasjoner eller institusjoner. Sametinget og de kvenske organisasjonene bør være med i prosessen med utvelgelse av medlemmer til denne gruppen, og sammensetningen av en slik referansegruppe bør være noe av det første av kommisjonens arbeid.

Referansegruppens medlemmer vil forventes å kunne representere seg selv og sin i historie, sin families historie, gjerne sin bygd og sitt område, og vil forventes også kunne gi innspill basert på en helhet ut over dette ut fra mer allmenn kunnskap og/eller spesifikk kunnskap som f.eks. lokalhistorisk kunnskap. Kommisjonen kan jobbe relativt tett med referansegruppen og få innspill underveis samt kunne drøfte tanker, tekst, innsamlet data, metode, saksområder etc. Dette vil gi verdifulle innspill til arbeidet underveis ut over den informasjonsinnhenting som er beskrevet under metode.

NKF - RK anbefaler følgende prinsipper for sammensetning av referansegruppen:

- Geografisk spredning: I hver bygd og hvert område har fornorskingspolitikken fått ulike uttrykk og har utartet seg ulikt. Derfor bør alle områder være representert, og fra områder som har både kvensk og samisk bosetning må representanter for begge folk være representert
- Aldersmessig spredning: Enhver er tidsvitne for sin tid, sin oppvekst og konsekvensene av fornorskningen i sin generasjon. Vi har de eldste som opplevde å være internert på statens internatskoler, generasjonene etter som ikke fikk lære kvensk, og de yngre som har fått være med på forsøkene med revitalisering av språk og kultur, bl.a. gjennom «finsk som andrespråk» i skolen. De eldre kan fortelle om hvordan det gikk til at oppfatningen om at kulturen og språket er verdiløst ble et resultat av skolegangen. De som er noe yngre kan feks kunne gi innblikk i hvordan det har vært å vokse opp i språkskifte, der de voksne i noen tilfeller ikke kunne uttrykke sine innerste følelser eller alle nyanser i humor og alvor til sine egne barn fordi hjertespråket til foreldrene har vært kvensk mens de har snakket kun norsk hjemme. Videre, hvordan er det for yngre kvener å oppleve at besteforeldrenes språk og kultur ikke verdsettes i dagens skole, og hva har det å si for deres kulturelle

stolthet. I de ulike generasjonene er det ulike og mangfoldige nyanser som kan og bør belyses.

- Kjønnsmessig balanse: Det har kommet frem at det i enkelte områder har vært ulik behandling av gutter og jenter på internatskolene og en kjønnsmessig balanse er nødvendig.

Navn på referansegruppen: NKF – RK vil be om at navnet på referansegruppen vurderes. Følgende spørsmål har kommet frem på de åpne møtene: hvem er *eksperter* i dette saksområdet? Trolig er det de som har kjent det på kroppen. Kanskje er «ekspertgruppe» et navn som kan dekke dette. Det handler om respekt for kunnskapen i gruppene først og fremst.

Figur 2: Organisering

Formidling

Ved siden av at kommisjonen utarbeider en rapport, bør det i tillegg utarbeides informasjonsstrategi, der formidling til allmennheten står sentralt. Resultatet av arbeidet presenteres informativt og forståelig, slik at det når frem og ut til folk. Formidling underveis og jevnlig er nødvendig for å møte noe av den store interessen og engasjementet denne saken har skapt hos kvener og samer i hele landet, etter at vedtaket ble fattet i Stortinget. Ved siden av kommisjonens arbeid, vil vi ut over dette løfte frem følgende formidlingsformer i kjølvannet av kommisjonens arbeid:

- **Forskning/følgforskning.** Kommisjonens arbeid og særlig folkemøtene og annen innsamling av historier og vitnesbyrd bør dokumenteres og forskes på og gi et eget bidrag gjennom forskningen. I tillegg kan kommisjonen peke ut områder som det er nødvendig å forske videre på. Kommisjonens arbeid er, slik vi ser det, å danne et bredt kunnskapsgrunnlag og en sammenfatning av historien, herunder virkningshistorien. Forskning kan organiseres og legges inn under Norges

Forskningsråd gjennom en utlysning under Norges Forskningsråd. Dette er avhengig av at det tildeles tilstrekkelige midler til et program/utlysning under forskningsrådet.

- Kunstnerisk formidling. En forventning og ønske til kommisjonens arbeid er at allmennheten skal ta inn over seg og forstå dette sakskomplekset, de historiske hendelsene og virkningshistorien. Kunst fremfor andre former for formidling taler til følelsene og kan dermed bidra til denne erkjennelsen og forståelsen i majoritetsbefolkningen.
- Kommisjonen bør legge grunnlaget for videre arbeid med forsoningsprosessene i Norge og i denne sammenheng er overføring og formidling av innsamlet kunnskap til anerkjennelse sentral.

«En fullgod forsoning kan vanskelig skje før sannheten er etablert og dokumentert så langt det lar seg gjøre, og før både myndigheter og allmennhet tar inn over seg det som har skjedd og de konsekvenser tidligere politikk har hatt for generasjoner etter. Dette må til før fortida aksepteres og beklages.»

Fra Konstitusjons- og kontrollkomiteens innstilling til Stortinget 20. juni 2017 (Innst. 493 S (2016-2017))

Metode

Denne kommisjonen vil måtte ha en omfattende forskningsproduksjon å sette seg inn i, og som vil danne en base for arbeidet videre. Kommisjonen bør også som et resultat av sitt arbeid peke på områder hvor det eventuelt mangler forskningskunnskap, i tillegg til den typen følgeforskning som er nevnt. Når det imidlertid gjelder den eksisterende forskningen på området er det forsket svært lite på kvensk historie og kultur. Det er viktig å understreke dette, ettersom den historiske delen utgjør en sentral del av kommisjonens arbeid. Videre vil vi poengtere at dette vil kunne ha betydning for kommisjonens sammensetning.

“Høringen avdekket også et behov som mange samer og kvener har for å kunne fortelle sin historie og bli lyttet til.” Martin Kolberg, 20. juni 2017

Informasjonsinnhenting fra tidsvitner/sannhetsvitner (i tillegg til arbeid opp mot en referansegruppe) vil være en annen viktig del av kommisjonens arbeid. For å bidra til forsoning er det nødvendig at de som på ulike måter opplevde og er rammet av forsoningen gis mulighet til å komme til ordet og fortelle sine historier. Dette kan gjøres i form av en rekke med folkemøter, men det er avgjørende at alle kan få formidle sin historie på en måte og i det fora eller i den form de er mest komfortable med. Det er viktig at kommisjonsmedlemmene selv er med på slike møter og får førstehånds erfaring med disse historiene, og for å gi informantene en tydelig anerkjennelse av deres historie. Samtidig, bør

tilstedeværelse av kommisjonsmedlemmene ikke påvirke tryggheten eller språkvalgene til informantene.

Under metode må man ikke glemme det (fler-)språklige perspektivet. De som forteller må kunne velge språk selv og kunne bytte mellom språkene uten at det er problematisk. Tolkespørsmål bør avklares. I en intervjusituasjon må intervjuerne være to- eller flerspråklige slik at bytte av språk kan skje naturlig og være en støtte for den som forteller. Dette har vært et viktig prinsipp i den ferske svenske forstudien *”Då var jag som en fånge.” Statens övergrepp på tornedalingar och meänkielitalande under 1800- och 1900-talet* (<https://www.str-t.com/da-var-jag-som-en-fange-statens-overgrepp-pa-tornedalingar-och-meankielitalande-under-1800-och-1900-talet/>) om urett begått mot vårt folk i Sverige. Når det gjelder kvener kan en ikke fremheve det språklige perspektivet nok i arbeidet med innsamling. En stor del av det kvenske folket er tospråklige, og har vokabular og språkligkompetanse innen forskjellige områder på de forskjellige språkene. Feks kan følelser eller opplevelser som barn uttrykkes best på kvensk, mens andre temaer og betraktninger best gjøres på norsk. Absolutt alle må kunne skifte språk i intervjusituasjonen når det skulle føles naturlig. Vi har allerede fått bekymrede meldinger knyttet til dette, at både ung og gammel har uttrykt at visse ting ikke vil kunne formidles eller vanskelig kunne formidles på det ene eller andre språket.

Mandat

Det kan være hensiktsmessig at mandatet formuleres i relativt generelle termer og at kommisjonen i stor grad står fritt til å gå inn i de saksområder de ser er nødvendig. D.v.s. at mandatet er bredt utformet, der målet er å få fram sannheten og virkningshistorien om fornorskingspolitikken. Saksområdet er stort, komplekst og omfattende og det vil være vanskelig å fra begynnelsen forutse alt i sin bredde og dybde. Omfanget av arbeidet skal likevel i en viss grad avgrenses. I dette ligger det også hva staten kan og bør ta ansvar for.

Likevel er det noen prinsipper som NKF-RK anser som overordnet og av høy viktighet for granskingen:

Tidsrom: Fra begynnelsen av 1700-tallet frem til i dag. Et tydelig budskap fra alle de åpne møtene i regi av NKF – RK var at ingen vet hvor tidlig disse holdningene ble skapt og at det går tilbake til før 1800-1850, det er sikkert. Hva skjedde for eksempel før og etter grensedragningene i 1751 og 1826? Det er mulig kommisjonen må gå enda lengre tilbake i tid, men at man i alle fall må begynne rundt/før grensedragningen i 1751. Felles historieforståelse krever kanskje at kommisjonen går enda lengre tilbake i historien. Det er også tydelig for oss i NKF - RK at ingen klarer å fastsette når fornorskningen mot det kvenske folket tok slutt, eller om det i det hele tatt er avsluttet. Kvenene har ikke fått en offentlig unnskyldning for politikken som har vært ført mot dem eller en oppreisning i form av tiltak

som gjenoppretter noen av de store skadene vi i dag ser både for språket, kulturen, ikke minst tap av eiendomsrett i områder hvor staten har hevdet eiendomsrett.

Dermed bør tema for granskingen og den historiske kartleggingen ikke avgrenses til 200 år tilbake i tid. Formålet kan heller ikke kun være «historiske erfaringer» hos kvener og samer, da også erfaringer helt frem til i dag må granskes. Som nevnt er det viktig å få belyst bakgrunnen for fornorskningspolitikken, samt også gjennomføringen av denne, i hvilken grad den var lik og på hvilke områder den var ulik for begge folkegruppene.

Geografi: Kommisjonen må se på alle berørte geografiske områder og gå dypere inn i hvert område, og kanskje til og med hver bygd, for å få et bilde av forskjeller og likheter, effekter og konsekvenser og hvor hardt politikken rammet folkene i de ulike områdene. For nyere tid, særlig i perioden etter 1980, må kommisjonen se på landet som helhet i tillegg til for å se hvordan politikkenes konsekvenser påvirket kvener og samer i hele landet, tiltak og mangel på tiltak for å bøte på konsekvensene på nasjonalt plan.

Saksområder: Kommisjonen må gå inn i de saksområder som er nødvendig for å få et fullgodt bilde av urett og fornorsking begått mot de kvenske og samiske folk. I neste delkapittel vil vi gi en lengere liste på innspill og tanker rundt dette fra våre folk.

Virkningshistorien: Virkningshistorien trekkes fram i innstillingen til Stortinget 20.juni 2017 som en hovedbegrunnelse for opprettelse av kommisjonen: «...foreligger det lite publisert om virkningshistorien, dvs. den effekt myndighetspolitikken fikk på kort og lengre sikt og likeså den betydning opposisjon og «etnopolitisk» organisering fikk, herunder tap av økonomiske, sosiale, kulturelle rettigheter. Endelig foreligger ingen samlet og sammenfattende framstilling av politikken overfor samene og kvenene og politikkenes virkningshistorie.» Også i nyere tid møter kvener motstand bl.a. rundt språklige rettigheter. Bare tilbudet, eller mangelen på sådan, i opplæringen i skolen er et eksempel på dette. Derfor må virkningene som granskes ut over språk, kultur, sosiale og økonomiske ettervirkninger. Hatytringer og diskriminering må også inkludere holdninger som henger igjen. I skolen, kommunene, departementene, helsevesenet etc. må man også se på sine holdninger i nyere tid. Dette er noe av det ubehagelige som vi sammen må møte i denne prosessen.

Internasjonalt/nordisk perspektiv: Det er klart at assimileringen av kvener og samer i Norge kan knyttes til en internasjonale trend, og den prosessen med oppgjør vi går gjennom nå kan også settes i en slik internasjonal trend med prosesser i bl.a. Canada, Sverige og Finland. For kvenene og samene er prosessene både da og nå, viktig å belyse i nordisk perspektiv. Det pågår en prosess for gransking av urett begått mot vårt folk i Sverige (se under metode), og kommisjonens arbeid bør skje i dialog med og i nær kontakt med tilsvarende arbeidsgrupper i Sverige. Kommisjonen bør altså ha dialog med kvener/tornedalinger i Sverige og Finland, og belyse fornorskningen i forhold til den parallelle forsvenskingen.

Finansiering: Kommisjonen må ha tilstrekkelige midler til å gjennomføre sitt arbeid. Disse midlene skal også gi en kompensasjon til alle fra folkene som bidrar i arbeidet bl.a. referansegruppen og informanter/sannhetsvitner. Med dette tenker vi kompensasjon time

for time/honorar for tid brukt på bidrag til kommisjonens arbeid, samt reisekostnader. Fra andre prosesser der folkenes innspill er avgjørende for et godt resultat, kan mangelen på betaling for den tiden folkene gir for å bidra med og hjelpe til med informasjon og kunnskap føles som en nedvurdering av verdien på kunnskapen den enkelte innehar.

Videre, i denne sammenheng må de kvenske organisasjonene få midler til å tilfredsstillende kunne følge opp arbeidet videre. Arbeidet så lang har allerede vært et stort løft og går ut over annen aktivitet. Arbeidet videre vil gi betydelig merarbeid for organisasjonene for å kunne møte interessen, kunne veilede og ivareta behovene til vårt folk.

Den oppsatte tidsrammen: Vi tror tidsplanen på to år er urealistisk – dette arbeidet kan ikke utføres på så kort tid. Omfanget både i saksområder, nyanser og tidsperiode er stort og dess mer vi får vite, jo flere innspill vi får og dess bedre overblikk vi får - jo større blir omfanget og dess mer omfattende ser vi at kommisjonens arbeid kommer til å bli.

Saksområder

Til nå har forbundet mottatt en mengde innspill. I det som følger viser bredden i innspill vi har mottatt i vårt arbeid høsten 2017 og våren 2018, ut over det som er presentert til nå i dokumentet. Noen av innspillene er slått sammen, men vi har etterstrebet å ikke utelate noe.

Kommisjonen bør:

- Skape en kollektiv bevissthet omkring hvordan politikken rammet kvenene som befolkningsgruppe, samt en kollektiv erkjennelse av uretten staten har begått.
- Se på hvilke tiltak som er satt inn for å rette opp i konsekvensene av fornorskingspolitikken, og evaluere hvilke effekter disse har hatt.
- Få fram hvilke tiltak som ble iverksatt på alle livs- og samfunnsområder, hvordan tiltakene ble gjennomført i praksis samt konsekvensen for fornorskingspolitikken fram til i dag
- Må ha som målsetting: få fram den tilnærmede objektive sannhet - hva skjedde, hvorfor skjedde det
- Kommisjonen må arbeide med respekt og ydmykhet
- Kommisjonen må ha som mål å få i gang en prosess med forsoning. Kommisjonen bør foreslå tiltak som vil bidra til forsoning og bøte på konsekvenser som kommer frem i utredningen om virkningshistorien

Organisering

- Internasjonale eksperter kan trekkes inn
- Det må være en uhildet leder av kommisjonen – men hva er det?
- Leder må være nøytral i forhold til de to folkene
- Leder må sette seg inn i folkenes historie og kultur
- Viktig med god representasjon fra folk med kunnskap om kvenene
- Ingen politikere ønskes i kommisjonen
- Innspill på Martin Kolberg som mulig kommisjonsmedlem
- Hvem er ekspert? De egentlige eksperter er de som har gjennomgått fornorskningen. Sannhetsvitnene er de egentlige ekspertene
- Det må komme midler når arbeidet starter, også til grasrotarbeid
- Sekretariat: Noen har uttrykt skepsis til NIM - og fra et hold er det også uttrykt skepsis til UiT – angående institusjonens nøytralitet når det gjelder mulig lokalisering av et sekretariat. Begrunnelsen er at institusjonen ikke har befattet seg med kvenske spørsmål i omfattende grad. Et eget uavhengig sekretariat oppnevnt av Stortinget kan dermed være en alternativ løsning

Metode

- Viktig å dele inn i tidsepoker, ulike utfordringer til ulik tid, viktige tidsskiller er Kautokeino-opprøret og Alta aksjonen
- Særlig fokus på etterkrigstida
- Aktuell litteratur utenom forskningslitteratur – Eks Friis, Lailabøkene, Jon Jæger – Illgjærningsmannen
- Alle MÅ få fortelle sin historie
- Ta høyde for et multietnisk og flerspråklig samfunn
- Fremme tydelig kjønnsperspektivistisk bevisshet

- Sannhetsvitner, øyevitner, må høres
- Tidsvitner – også en yngre generasjon har fått merke virkningen. Tidsvitner også i dag, effekten av fornorskningen fortsetter
- Fokus på hva folk har opplevd
- Må intervju de som mistet språket.
- Må intervju foreldre som har måtte slåss for retten til opplæring i finsk/kvensk
- Må også ha fokus på medias rolle.
- Forskere må følge prosessen.
- Dette er også historieskrivning: forskere burde følge hele prosessen med kommisjonen fra start til mål
- Kompetanse i komiteen, må være mangfoldig, historie, juss, sosialantropologer, kulturell, språklig etc
- Komitemedlemmer kan skiftes ut etter hvert, ny kompetanse inn
- Kunstnere som formidlere, det er mange typer «eksperter», ikke bare akademikere.
- Kan arbeidet deles inn i fagfelt?

Bakgrunn for fornorskinga, tiltak som ble iverksatt og gjennomføringen av tiltakene

- Sikkerhetspolitikk - «grenseminoriteter» og overløpere
- Den finske fare
- Passtvang – Skibotn fram til 1978. Stenging av mellomriksvei vurdert.
- Lundkommisjonen: overvåking spesielt mot kvenene
- Finneregisteret i etterkrigstiden – må belyses skikkelig
- Nåtid – holdning i makteliten i politikken – er fremdeles kvenene en risiko?
- 1850 – penger til fornorskning – fram til 1930?
- Biskop Berggrev – en agent mot det kvenske
- Et moment er om den norske stat ta ansvar for urett som ble gjort i union med Sverige frem til 1905.
- Historieforfalskning: Man sier kvenene kom på 1800 tallet – gjør oss til innvandrere
- 1936 – stortingsrepresentant Mikkola – språket skiftet navn fra kvensk til finsk
- Må lenger tilbake enn 1850 i historien. 1751 – grensene ble trukket.
- Hvor lenge varte fornorskningen – til i dag- må se på nåtid
- Kvener brakte med seg mye kompetanse uansett hvor de var. Som i dag, brukte myndighetene insentiver for å styre folk i ønsket næringsmessig retning i tidligere tider. Ofte ble folk brukt kynisk av myndigheter og maktpersoner for å oppnå økonomiske mål. Dette gjaldt spesielt innen fiske og gruvedrift.
- Spesielt ble folk i Finnmark og Troms tidvis avskåret fra en handel med russerne fordi det ikke passet inn med handelen med resten av Europa. Dette gjelder ikke bare det som skjedde i forbindelse med den russiske revolusjon i 1917. «Grensepolitikken» fikk store konsekvenser både levebrød- og familiemessig. Nære bånd ble brutalt avkuttet.
- Målsettingen med fornorskningspolitikken må belyses. Mange tror at det her dreide seg om et velment, gigantisk språkopplæringsprogram. I realiteten var nok hensikten at den kvenske identiteten skulle viskes ut, og erstattes med en 'helnorsk' identitet. Dette av hensyn til sikkerhet og suverenitetshevdelse. Det kan her bl.a. nevnes at de samme tiltakene som ble iverksatt i nord, ikke ble iverksatt overfor skogfinnene

(f.eks. jordsalgsreglementet). Disse siste levde nemlig ikke i 'følsomme' grenseområder.

Rasebiologi og nedsettende beskrivelser av kvenene og samene som folk

- Sosialdarwinisme, skallemåling av kvener
- 1922 – publisert skallemaalinger mm fra kvener
- I Sverige er skallemåling og rasebiologiske undersøkelser av tornedalinger og lantalaiset/kvener relativt godt dokumentert
- Forholdet/nyansene mellom rasisme - raseideologi
- Sjikane i medier, eks leksikon 1902; heller ikke kvenene er vakre folk
- Hva var grunnen til Fornorskingspolitikken. Sosialdarwinisme. Skriftlige kilder må finnes fram
- Amundsen 1906 Finnmarkens Amt- beskriver kvenene som grusomme

Fornorskingen

- Språkpolitikk
- Assimileringspolitikk - se fornorskingspolitikken i sammenheng med samfunnsmessige og politiske ideer i Europa for øvrig på 1800-tallet
- Eiendomspolitikk – tap av eiendom, eller hindre for ervervelse av eiendom
- Mediepolitikk: mangel på kvensk i media, og mangel på et medietilbud til kvenene til tross for Europarådets anbefalinger
- Kulturminnepolitikk: svakt fredningsvern av kvenske kulturminner visker ut kvensk historie også i dag. At kvenske kulturminner blir feilregistrert som samiske.
- Skolepolitikk – tilbudet i skolen, opplæring i språk, hvordan skolen har fremmet kulturene og hvordan skolen har gjenspeilet kvenene bl.a. i læremidler etc
- Kirkepolitikk
- Næringspolitikk - næringsutvikling og bosetning. Politikk som har vært hindre for kvenske næringer (bl.a. primærnæringer og tradisjoner for høsting fra naturen)
- Historieforenkling - som å definere kvenene som "de andre", som innvandrere og hvordan en av de tre stammene i tre stammers møte har blitt usynliggjort
- Fornorskingen virket ikke samtidig alle steder, man ser en tidsmessig forskyving
- Eksempler på usynliggjøring er at det har vært eksempler på at kvenenes deltakelse i 2. verdenskrig ikke vises, jfr Altabataljonen
- Tendenser til isolering fra Finland, jfr vegutbygging som ble trenert
- Fornorsking i dag: f.eks. mangel av kvenske navn på kart, jfr Varangerhalvøya nasjonalpark. Usynliggjøring, ignorering av rettigheter og behov - som er en del av den nyere kvenske historien
- Kultur – Riksantikvaren – feilregistrering av kvensk kultur i Askeladden
- Media har -fra de første aviser kom- vært «tause» om kvener. Gjøre undersøkelser om hvordan aviser og NRK har presentert/presenterer stoff om kvener.
- Når ble fornorskingen avsluttet? Er den avsluttet?
- Bruk av tallmateriale som marginalisering i nyere tid: myndighetenes tall 10.000-15.000 på antall kvener i Norge, mens forskning anslår at antallet kvener i Norge er minst 50.000.
- Fornorskingspolitikken overfor kvenene fortsetter den dag i dag. I skolene undervises det ikke om kvener, og kvenske barn har bare i meget begrenset utstrekning rett til

undervisning i kvensk språk. Virkemidlene i dagens fornorskingspolitikk er imidlertid andre enn tidligere; i dag er det mest effektive tiltaket usynliggjøring og ignorering.

Opplevelser fra fornorskningstiden

- På skolen, ble straffet for å snakke kvensk, fikk ikke lære engelsk, måtte lære norsk først
- Fysisk avstraffelse for manglende norskkunnskaper
- Norsk var fremmedspråk – når det var lært var det lett å lære, men mye å ta igjen
- På internat fra seksårsalderen, kunne ikke et ord norsk, to år på skole som lite barn uten å forstå hva som ble sagt
- Noen måtte bo på internat selv om de bodde nært skolen, hvorfor?
- Elever ble ikke flyttet opp pga manglende språkutvikling
- Mange har fortrenget de første skoleårene, husker ikke noe
- Fysisk avstraffing var vanlig
- Elevene fikk ikke flytte opp i klassene, forsto ikke norsk, lærte lite, ble sett på som skoleumodne
- Etter Altaaksjonen: Kvenene "forsvant" etter Altaaksjonen, det ble bedre/mer behagelig å være same enn kven. Hvor mange tok først og fremst sin samiske identitet og skjøv det kvenske under teppet? Et vitne forteller hen fikk høre: «dra hjem til Finland».
- Kvenske foreldre følte også etter 1980 at deres kultur og arv, samt barnas identitet ikke ble vedsatt i skolen og at elevene ikke ble gitt tilstrekkelig gode vilkår til å utvikle trygghet på sin kvenske bakgrunn og identitet, hverken under norsk eller under samisk læreplan. Dette skapte til dels konflikter enkelte steder, hvor kvenske foreldre følte seg oversett og tilsidesatt.

Følgende foreslås

- Undersøke og lage utredning om hvorfor kvensk/finsk som hjelpespråk i skolen ble fjernet av Stortinget i 1936. Hvordan ble det praktisert ulike steder og hvilke konsekvenser ga det.

Eiendom, utmark, bruksrettigheter og næring

- Følger ved tap av eiendom, Jordsalgsloven fra 1902 er her sentral. Konfiskering av jord i Nord-Troms, eierskap til jord, konsekvens mangel på jord medførte fattigdom
- Eiendommer som ble fratatt folk, på tross av at de hadde bodd på plassene sine i generasjoner
- Bygder som mistet sine almenningsrettigheter opparbeidet gjennom generasjoner via statlig inngripen og kontroll
- Næring – 1884 – Finansdepartementet hevder at kvenene ødela skogen
- Elvefiske – ble overført fra bygdefolket til grunneiere og Statskog
- Skiftet fra Allmenning til Statseiendom
- Wessel - Skjærvøy (?) «En satans synagoge»
- Forholdet mellom Statskog og allmuen i dag
- Allmenningsretten borte (Troms)
- Tvungen fornorskning av navn på egne eiendommer
- Tap av utmarkseiendommer pga manglende kunnskap
- Samerettighetsutvalget påpekte kvenske rettigheter – ikke fulgt opp av myndighetene

- Gjenreisningshus som en del av fornorskningen
- Etterkrigstidas boligpolitikk

Følgende foreslås:

- Gjøre undersøkelser og lage utredning om hvorfor mange kvener skiftet til norske etternavn i perioden 1850-1920. Spesiell fokusering på jordsalgsloven av 1902 og konsekvensene ved denne, hvor kravet var at den som skulle kjøpe jord måtte: «tale, lese og skrive det norske sprog og benytte det til daglig bruk». Eiendommene måtte også ha norske navn og med bakgrunn i loven startet staten utskilling av eiendommer fra 1904. Kvenfamilier som hadde bodd på sine plasser i flere generasjoner, fikk nå «tilbud» om å kjøpe en liten del av eiendommen sin eller betale festeavgift.
- Undersøke gjenreisningspolitikkenes konsekvenser i Nord Troms og Finnmark, med hensyn på de familier som ble fratatt eiendommer via krav om festekontrakter på eiendommer som hadde vært bebodd i generasjoner av samme familier
- Undersøke og utrede konsekvenser ved tap av historiske bruksrettigheter til naturen som beiterett, fiskerettigheter, jakt og bær etc.

De ulike gruppene

- Viktig med sammenligning av gruppene, hva er gjort likt, hva er gjort ulikt, både under fornorskninga og i ettertid
- Se på eventuelle forskjeller i begrunnelse for politikken for gruppene
- Også ta med det som vil være den ubehagelige historien det som er vanskelig, det som kan være kontroversielt: viser historien en mulig splitt og hersk mellom minoritetene? Har den norske stat satt folkegrupper opp mot hverandre?
- Stortinget legger opp til en vurdering av politikkenes betydning for forholdet mellom etnisk norske på den ene siden, og kvener/samer på den andre siden. Vurderingstemaet bør i tillegg være politikkenes betydning for forholdet mellom kvener og samer.
- Forskjellsbehandling av gruppene i dag
- De samiske og kvenske folkenes skjebne i dag kan ikke sies å være sammenfallende, den norske minoritetspolitikken i etterkrigstiden er bakgrunnen for dette
- Hva har fornorskningen, og forskjellsbehandlingen i ettertid, gjort med forholdet mellom gruppene?
- Samisk og kvensk samarbeid, hvor ble det av?
- Gammel historie – felles historie – og felles skjebne på internatene
- Polariseringen mellom det kvenske og det norskfinske, en konsekvens av fornorskningen?
- Konflikt innad i gruppen(e) pga fornorskningen
- Riksfinsk satt opp mot kvensk språk
- Kommisjonen må unngå at det blir kamp om historie - jfr "Den finske arven"

Hva er tapt?

- Må få fram kunnskaper om kulturen og kunnskaper som kulturen hadde, bl.a. kvenenes verdianskuelse, f eks synet på naturen, jfr f eks Kalevala
- Sannheten om kulturen må fram, bredden
- Mye av kulturen forsvant med krigen – bygninger og redskaper ble ødelagt, erstattet av norske

- Manglende kunnskap i dag – vi har tapt kunnskap om vår kultur – hva har vi tapt som vi ikke engang vet at vi har tapt?
- Kulturen ikke tatt vare på, ble kastet, minnet om fattigdom, ikke noe å samle på
- Etter krigen – smedtradisjon – utstyr fra smedtradisjon dumpet i bombekrater, ikke verdifullt lenger
- Kvenbegrepet, fra hedersbegrep til skjellsord.

Virkningshistorien

- Se på konsekvenser både for gruppe og enkeltindivider
- De psykiske og de psykososiale konsekvensene ved fornorskinga
- Helse – stolthet og selverkjennelse påvirker folks helse
- Helsepolitiske tiltak – eller mangel på sådanne?
- Mental helse – mange selvmord, alkoholisme
- Følger for neste generasjon: tapt identitet, arvet en dårlig selvtillit
- Avvik i frafall på videregående i nord, en sammenheng med fornorskingspolitikken?
- Konsekvenser av politikk, systematisk nedprioritering av et folk og en kultur over tid, hva gjør dette med folket?
- Morsmålsbrukere – det var vanskelig å lære norsk, hva betydde sviktende undervisning for videre karriere?
- Mangelfull skolegang, vanskelig å forsvare sine rettigheter uten skolegang, gjelder også rettigheter som folk
- Internatene, hvorfor og hva, konsekvenser for enkeltindividene
- Manglende støtte til kvenske formål i moderne tid og rammevilkår for kvenene fram til i dag.
- Tap av kvenske kulturminner og kulturelt etterslep som en konsekvens
- Usynliggjøring, foregår den dag i dag, kvensk kultur usynliggjøres enda i dag
- Tap av utdanning pga manglende norsk-kunnskaper
- Tap av morsmål, det største overgrep mot mennesker
- Fra trespråklighet i nord til tospråklighet og til slutt enspråklighet
- Når språk og kultur blir borte, blir synet på tilværelsen forandret
- Hvorfor har kvenene så liten kjennskap til egen kultur?
- Hvorfor fortrengete kvenene sin egen historie?
- Fokus på situasjonen i dag: Manglende faste sendinger i NRK, ingen midler til kvensk mobilisering
- Mangel på læremidler i kvensk språk og mangel på informasjon om det kvenske folket, kvensk historie og kunnskap om kvensk språk og kultur i læremidler i skolen. Det er total mangel på læremidler om kvensk kultur.
- Kamp for språktiltak selv i dag
- Mobbing i skolen frem til i dag? Fornorskingspolitikkenes internering av barn etter 1905 skapte nok et hardt miljø på mange skoleinternat, og lærerne kan ikke ha vært upåvirket. Kan dette ha vært videreført frem til nyere tid som en intern kultur på enkelte skoler som dermed har gjort skolemiljøene dårligere og hardere enn vanlig?

Følgende foreslås:

- Språkskiftet fra kvensk/finsk til norsk skjedde i mange bygder like etter krigen. Gjøre intervjuer av de som opplevde dette. Utredning om konsekvenser av språkskiftet.

- Finsk (kvensk ble kalt finsk) som 2.språk kom inn i mønsterplanen på slutten av 1980-tallet. Senere kom det læreplaner for hele opplæringsløpet fra 1.klasse til utvideregående skole. Gjøre intervjuer av unge og deres foreldre som har gjennomført hele opplæringen. Det er viktig å lytte til unge som viderefører språket for å få en best mulig utvikling.

Tiltak – forsoningsprosessen

- Menneskerettigheter må gjelde oss alle
- Språk og kultur må få økt status
- Kunnskap må frem og nå ut
- Usynliggjøringen av vårt folk må fås fram
- De tiltak som er gjort for å bedre kvenenes situasjon er kun kosmetiske og på langt nær tilstrekkelige for å rette opp den skade som forsoningspolitikken medførte.
- Det er på rene at kvenene sliter med et stort 'etterslep' mht. gjenopprettende tiltak, og dette bør komme frem.
- Felles historieforståelse – felles historie